

ترجمہی رسالۃ الحقوق
امام چہارم حضرت علی بن الحسین
زین العابدین علیہما السلام
بہ نظم فارسی

مترجم و سرایندہ:

حسن راحتی سیدزوری

راحتی سبزواری. حسن. ۱۳۱۹ -

ترجمه رساله الحقوق امام زين العابدين (ع) به نظم فارسی / مترجم
و سراینده حسن راحتی سبزواری. - مشهد ضریح آفتاب: ۱۳۸۴.
۸۰ ص.

ISBN 964 - 429 - 070 - 4

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیها.

۱. علی بن حسین. امام چهارم. ۳۸ - ۹۴ ق. رساله الحقوق -- شعر.

۲. احادیث اخلاقی - ۳. شعر فارسی -- قرن ۱۴. الف. علی بن حسن امام

چهارم. ۳۸ - ۹۴ ق. رساله الحقوق. ب. عنوان. ج. عنوان. رساله الحقوق.

۸۵۱/۶۲

PIR۸۰۵۸/۲۵۴

ت ۱۴۵

۱۳۸۲

م ۸۲-۱۴۴۴۸

کتابخانه ملی ایران

مؤسسه فرهنگی

هنری و انتشاراتی

ضریح آفتاب

نام کتاب	:	ترجمه رساله الحقوق امام زين العابدين (ع) به نظم فارسی
مؤلف و سراینده	:	حسن راحتی سبزواری
ناشر	:	مؤسسه فرهنگی، هنری و انتشاراتی ضریح آفتاب
نوبت چاپ	:	اول - ۱۳۸۵
قطع	:	رقعی
شمارگان	:	۳۰۰۰ جلد
قیمت	:	۶۰۰۰ ریال
طراح جلد	:	مصطفی فخری ۹۱۵۵-۹۳۷۹۷
حروف چینی	:	حسین کوکبی ۷۷۶۵۸-۵
چاپ	:	دقت ۳۴۱۹۵۶۰
شابک	:	۹۶۴-۴۷۹-۷-۴
مرکز پخش	:	مشهد - خیابان امام خمینی (ره) - جنب سازمان آموزش و پرورش خراسان رضوی دلتر و فروشگاه مرکزی مؤسسه فرهنگی، هنری و انتشاراتی ضریح آفتاب
تلفن:	۷۷۱-۴۵	لایبر: ۷۷۱۷۷۷۴

«حق چاپ محفوظ است.»

فہرست مطالب

عنوان	صفحہ
آشنائی با سرایتدہ رسالہ الحقوق	۱۰
مقدمہ	۱۲
دیباچہ نظم رسالہ الحقوق	۱۴
۱- حق خدا	۲۳
۲- حق نفس	۲۳
۳- حق زبان	۲۵
۴- حق گوش	۲۵
۵- حق چشم	۲۵
۶- حق پا	۲۷
۷- حق دست	۲۷
۸- حق شکم	۲۹
۹- حق عورت	۲۹
۱۰- حق نماز	۳۱
۱۱- حق روزہ	۳۱
۱۲- حق صدقہ	۳۳
۱۳- حق قربانی	۳۳
۱۴- حق پیشوایان و حاکم	۳۵
۱۵- حق معلّم	۳۷

۳۷	۱۶ - حقّ مولا
۳۹	۱۷ - حقوق رعیت
۳۹	۱۸ - حقّ شاگردان
۴۱	۱۹ - حقّ زن و همسر
۴۳	۲۰ - حقّ بردگان بر مالک
۴۳	۲۱ - حقّ خویشاوندان
۴۵	۲۲ - حقّ پدر
۴۵	۲۳ - حقّ فرزندان
۴۷	۲۴ - حقّ برادر
۴۹	۲۵ - حقّ آن که تو را آزاد کرده
۴۹	۲۶ - حقّ آن کس که تو او را آزاده کرده‌ای
۵۱	۲۷ - حقّ آن کس که به تو احسان کرده
۵۱	۲۸ - حقّ مؤذن
۵۳	۲۹ - حقّ امام جماعت
۵۳	۳۰ - حقّ همنشین
۵۵	۳۱ - حقّ همسایه
۵۵	۳۲ - حقّ رفیق
۵۷	۳۳ - حقّ شریک
۵۷	۳۴ - حقّ مال و ثروت
۵۹	۳۵ - حقّ طلبکار
۵۹	۳۶ - حقّ معاشر
۶۱	۳۷ - حقّ دشمن که از تو شکایت دارد
۶۱	۳۸ - حقّ دشمن که علیه او اقامه دعوی کرده‌ای

- ۳۹- حقّ کسی که با تو مشورت می‌کند ۶۳
- ۴۰- حقّ کسی که تو با او مشورت می‌کنی ۶۵
- ۴۱- حقّ کسی که از تو نصیحت طلب می‌کند ۶۵
- ۴۲- حقّ کسی که تو را نصیحت می‌کند ۶۷
- ۴۳- حقّ کسی که بزرگ است و دارای سنّ زیادی است ۶۷
- ۴۴- حقّ خردسالان ۶۹
- ۴۵- حقّ سائل و محروم ۶۹
- ۴۶- حقّ کسی که سائل و محروم از او درخواست می‌کند (مسئول) ۷۱
- ۴۷- حقّ کسی که تو را شادمان کرد ۷۱
- ۴۸- حقّ کسی که به تو بدی کرده ۷۱
- ۴۹- حقّ همکیشان تو ۷۳
- ۵۰- حقّ کافرانی که در پناه اسلام زندگی می‌کنند ۷۵
- گوشه‌ای از زندگانی امام چهارم (ع) ۷۶

باسمه تعالی

مقدمه‌ای از استاد محترم دانشگاه فردوسی

جناب آقای دکتر رضا اشرفزاده

دنایای ماشینی و ماشین زده‌ی آن، چنان انسانها را به خود مشغول کرده است که نه تنها حقوق دیگران را فراموش کرده، که حتی خود را نیز در این بازی، باخته و فراموش کرده‌اند.

انسان امروز، واقعاً غریب است، نه فرصت این را دارد که درباره‌ی خود بیندیشد و خود را بشناسد «تا مقدمه‌ای برای خداشناسیش باشد» و نه مجال تفکر درباره‌ی انسانهای دیگر و حقوق آنها نسبت به خود یا حقوق خود نسبت به دیگران دارد، از این جهت، چون پرگاری است که بر یک نقطه به دور خود، سرگشته می‌گردد، تا این دور به کجا و کی سرآید؟

امام چهارم، حضرت زین العابدین (ع) نامه‌ای به یکی از اصحاب خود، درباره حقوق انسانها نسبت به هم نوشته‌اند که سالها پیش، توسط دانشمند ارجمند آقای سیدابراهیم میانجی به فارسی ترجمه و چاپ شده است، که متنی بسیار کمیاب، بل نایاب است.

آقای حسن راحتی سبزواری از فرهیختگان و صاحب ذوقان، این کتاب را به نظم در آورده‌اند که انصافاً حق مطلب و امانت را ادا کرده‌اند، امید است که چاپ این کتاب، زخمه‌ای باشد بر تارهای خفته‌ی مغزهای آسوده و بی‌درد، و هم مرهمی باشد بر دل‌های مجروح پردرد، که بهبودی و بیداری دل و عقل، مقدمه‌ای برای شناخت حقوق خود، جامعه و خداوند - تبارک و تعالی - خواهد بود. موفقیت روزافزون ایشان را از خداوند خواهیم.

رضا اشرفزاده

۸۲/۵/۱۴

بسم الله الرحمن الرحيم

آشنایی مختصر با ناظم و سرایندهی رساله الحقوق
امام چهارم علیه السلام به فارسی (کتاب حاضر)

آقای حسن راحتی، فرزند علی، متولد ۱۳۱۹ هـ ش تحصیلات ابتدایی را در روستای محلّ تولّد خود، ششتمد، چهار فرسخی جنوب سبزوار (مدفن ابوالحسن بیهق) به پایان رساند. پس از آن به مدت سه سال در شهرستان سبزوار علوم مقدّماتی را فرا گرفت. در سال ۱۳۳۶ به مشهد مقدّس آمد و تا سال ۱۳۴۲ در محضر استادانی مانند مرحوم محمّد تقی ادیب نیشابوری، آیه الله حضرت آقای حاج شیخ حسین وحیدی خراسانی، شهید بزرگوار سید عبدالکریم هاشمی نژاد، استاد بزرگوار حضرت حجة الاسلام و المسلمین آقای حاج شیخ محمّد رضا دهشت و دیگران، سطوح چهارگانه را تا آخر دو جلد کفایة الاصول آموخت. همزمان با آن دیپلم گرفت و از سال ۱۳۴۳ در دانشکدهی الهیات دانشگاه تهران از محضر استادانی چون استاد مطهری و استاد دکتر عبدالحسین زرّین کوب، استاد دکتر امیرحسین یزدگردی، استاد دکتر احمد ناظرزادهی کرمانی، استاد محی الدّین محمّد مهدی الهی قمشه‌ای، استاد دکتر حسن ملکشاهی، استاد محمّد تقی مدرّس رضوی، مرحوم حضرت آیه الله استاد محمّد صادق محمّدی سبزواری و دیگران استفاده کرد و در رشتهی فلسفه و حکمت اسلامی در بهمن ماه ۱۳۴۷ فارغ التّحصیل گردید. در سال ۱۳۵۰ پس از پایان خدمت نظام به عنوان دبیر، در آموزش و پرورش شهرستان سبزوار استخدام گردید و به تدریس ادبیات فارسی و علوم عربی پرداخت.

با پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۸ دوباره به مشهد آمد و در دبیرستان‌های مشهد تا هنگام بازنشستگی یعنی سال ۱۳۷۹، به تدریس ادبیات عرب و معارف اسلامی پرداخت و از آن سال تاکنون به خدمات فرهنگی تألیف و ترجمه اشتغال دارد.

ناشر

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

از آن جا که معروف ترین اثر باقیمانده از امام زین العابدین علی بن الحسین علیهما السلام تصحیفه‌ی سجّادیه است و کمترند نسبتاً کسانی که با رساله الحقوق امام چهارم آشنایی داشته باشند. با این که این رساله نیز دارای سند معتبر و مورد قبول اکثر علمای اسلامی می باشد.

از طرفی هر کسی اسم رساله الحقوق را می شنود فکر می کند امام حقوق جزائی را در آن بیان کرده و حال آن که در این رساله امام علیه السلام مسائل اخلاقی را از دیدگاه معارف اسلامی مطرح نموده اند. همان مطلبی که وحی الهی به عنوان عالیترین درجه به پیغمبر اکرم - صلی الله و علیه و آله - عطا کرده و پیک الهی برای رسول خدا آورده که: **إِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ**^۱ و بالاخره خود پیغمبر اکرم (ص) فرمودند:

شدم مبعوث من از جانب دوست پی تمیم اخلاقی که نیکوست^۲
اما تا آنجا که حقیر جستجو نمودم از آغاز تاریخ اسلام یعنی از سال ۹۴ هجری قمری زمان وفات امام چهارم (ع) تاکنون کسی رساله الحقوق آن حضرت را به نظم فارسی ترجمه نکرده است.

اکنون برای اولین بار در تاریخ پرافتخار اسلام چنین توفیقی نصیب این جانب شده که این اثر معروف را در بحر، تقارب منظوم سازم.
امید است در نزد دانشوران ادب دوست و عاشقان اهل بیت عصمت و رسالت علیهم السلام مورد توجه قرار گیرد.

۱ - سوره ی فلم - آیه ۴

۲ - اشاره به حدیث نبوی معروف «إِنِّي بَعَثْتُ لَانْتِمِ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ».

رساله الحقوق و منابع آن

دانشمندان زیادی در کتاب‌های معتبر خود رساله الحقوق امام چهارم علی بن الحسین علیهما السلام را نقل کرده‌اند. که بعضی از آن‌ها عبارتند از:

۱ - (تحف العقول) اثر مرحوم حسن بن علی بن حسین بن شعبه حرّانی صفحه ۲۵۵ تا صفحه ۲۷۲ متوفی به سال ۳۸۱ هجری قمری.

۲ - (من لا یحضره الفقیه) - اثر مرحوم ابوجعفر محمد بن علی بن حسین بابویه قمی ملقب به صدوق جلد دوم صفحه‌ی ۶۸۱ تا صفحه‌ی ۶۲۶ متوفی به سال ۳۸۲ هجری قمری.

۳ - (بحار الانوار) مجلسی جلد ۷۱ صفحه ۲ تا ۲۲

۴ - (خصال) صدوق - صفحه ۵۶۴ تا ۵۷۱

۵ - (اعیان الشیعه) مرحوم سید محسن امین جلد اول صفحه‌ی ۶۳۸ تا ۶۴۳

یادآور می‌شوم که بنده برای ترجمه‌ی منظوم خودم از سند شماره‌ی ۱ یعنی «تحف العقول» اثر مرحوم حرّانی که ذکرش رفته است، استفاده نموده‌ام.

لازم است از زحمات و کمک‌های بی‌دریغ آقای مرتضی دولت‌آبادی که از شاعران و ادب‌دوستان معاصر در سبزوار می‌باشند. و در تهیه‌ی این اثر مرا مرهون الطاف خود نموده‌اند، کمال تشکر را داشته باشم.

والسلام

حسن راحتی سبزواری

بسم الله الرحمن الرحيم

دیباچه نظم رساله الحقوق امام سجّاد علیه السلام به فارسی

(در بحر مقارب)

که نبود نشانهایش هرگز نهان	به نام خداوندگار جهان
هدف را ز بعثت نموده بیان ^۱	محمّد (ص) رسول خدا آن زمان
بفرمود آن احمد مصطفی	گهرها فشانند او بسی پر بها
که خلق نکو را نمایم بیان	از آن رو شسدم برگزیده بدان
(دهم بر بشر عزّت و آبرو)	به پایان بزم خلق و خوی نکو
یکایک نمودند این گونه سر	همه اهل بیت نبی سر به سر
مهرین دخت او فاطمه آن بتول	علی اولین جانشین رسول
ز خلق جهان بی گمان بهترند	به اخلاق نیکو سرو سرورند
که خلق حسن مانده از او به جا	امام دوم حضرت مجتبی
که خلقتش خدا گونه باشد یقین	بود اسم او با مسمی قرین
نموده است این گونه در روزگار	نکویی به آن حضرتش افتخار
حسین شهید آن که در کربلا	سپهدار ایثار و عشق خدا
همه هر چه نیکی است بهرت هدف	رسانده به اوج و بداده شرف
نما مردمان جهان را خبر	تو بر زین عباد اکنون نگر
بسی درّ و گوهر فشانده به بر	که در دوره‌ی اختناق بشر
گرانقدر و ذی قیمت است در جهان	درخشان گهرهای تابنده کان
کتابی است حاضر به نزوت عیان	شده جمع یکجا به این گونه آن
حقوقی به عالم چو درّ گران	امام چهارم نموده بیان

۱ - اشاره است به حدیث نبوی معروف «قال رسول الله (ص) انما بعثت لائمم مکارم اخلاق»

رسیده به پنجاه تعداد آن
خدایا به آن‌ها که در این جهان
به تقوی و علم و صداقت صفا
به هشت و چهارت خدایا قسم
نه و پنج گوهر همه تابناک
به سجاد شب زنده دارت قسم
به آن گریه‌های دل شب تمام
به صبر و وقارش به دور ستم
که این شعر موزون و نظم مرا
سرودم بدین راحتی این سطور
چو دریا پر از درّ و مرجان بدان
مزین به عصمت شده بی‌گمان
شده در جهان سرور خلق‌ها
که گشتند آن‌ها به عالم علم
که در ذات و طینت شده جمله پاک
دعایش زده حکم قرآن رقم
که بر کهکشان رفته از آن امام
بر آن ظلمهایی که دیده است هم
تو در نزد مهدی قبولش نما
ز لطف خداوند حی غفور

حسن راحتی سبزواری

۱۳۸۱/۱۱/۱۵ - مشهد مقدس